

W GROENDOEN N L

Natuur specials

De paddenstoel van 2025

Zuid-Holland nader beschouwd

Werkgroep Groenbeheer Nootdorp - Leidschendam

GROENDOEN, 36e jaargang, nr. 2, oktober 2025
nieuwsbrief van de
Stichting Werkgroep Groenbeheer
Nootdorp-Leidschendam (WGNL)
verschijnt tenminste 2 maal per jaar

redactie: Ellen van Luenen en Fried
Kramer.

layout: Fried Kramer

redactieadres:
Fried Kramer
Veursestraatweg 74
2265 CE Leidschendam
tel: 06 - 549 716 07

Bronvermelding illustraties:
meeste foto's zijn gemaakt door Fried
Kramer of verkregen via Pixabay.com

volgende *GROENDOEN* maart 2026
sluitingsdatum kopij: 1 maart 2026

website: <https://www.wgnl.nl>

Inhoud

Redactioneel / Van de bestuursstafel.....	p. 1
Van de bestuursstafel.....	p. 2
Bij het voorblad: Groot dooiërmos.....	p. 3
'Hoop in de Hoep', documentaire over magisch gebied.....	p. 3
'Hoop in de Hoep', documentaire over magisch gebied.....	p. 4
Natuur specials.....	p. 5
Nieuwe natuur in Zuid-Holland.....	p. 6
Zuid-Holland schoon en rustig?.....	p. 7
Gebruik jij nog vlooiënmiddel?.....	p. 8
Waar blijft natuurcompensatie?.....	p. 9
Zeeuws natuurgebied belicht.....	p. 10
Pareltjes om te ontdekken.....	p. 11
Pareltjes om te ontdekken.....	p. 12
Dieren en navigatie.....	p. 13
Knotseizoen 25/26 van start.....	p. 14
Knotseizoen 25/26 van start / Lofzang op knotten.....	p. 15
Een groener Nederland.....	p. 16
Achteruitgang boerenlandvogels.....	p. 17
Natuur en getallen.....	p. 18
Wanneer verliezen bomen blad? / Paddenstoel van het jaar 2025.....	p. 19
Paddenstoelen in de picture.....	p. 20

REDACTIONEEL

Overname

Overname van artikelen met bronvermelding is in veel gevallen mogelijk in overleg met de redactie.

Verantwoording

Publicatie van artikelen betekent niet automatisch dat de daarin vervatte meningen het inzicht van de WGNL weergeven.

Abonnementen en aanmelding

Donateurs en vrijwilligers van de WGNL ontvangen twee maal per jaar de Groen-Doen. Op de voorlaatste pagina staat beschreven hoe u donateur kunt worden.

Zelf kopij indienen

Mogelijk dat e.e.a. bij de lezer "een bel laat rinkelen". Schroom niet de bijzondere, ludieke of vreemde belevenissen die bij u bekend zijn vast te leggen en de lezers van de **GROENDOEN** te laten meegenieten. Tips voor onderwerpen zijn welkom.

GroenDoen op papier ontvangen?

Dat kan: Aanmelden bij de redactie op ons e-mailadres.

E-mailadres van de redactie: groendoen.redactie@wgnl.nl

VAN DE BESTUURSTAFEL

Oscar de Man

Van de bestuurstafel september 2025

Momenteel zitten we in de luwte-fase van onze club. Het weidewachterseizoen is afgerond tijdens de slotavond die op 8 juli is gehouden en de eerste knotdag zal plaatsvinden op zaterdag 18 oktober (ga voor een verslag van de start van het knotseizoen 25/26 naar pagina's 14/15 of naar onze website).

Waarnemingen seizoen 2025

- 3-2-25 Op veel plekken in de ZSM worden de wallen getoond nu de vorst nog licht in de grond zit
- 8-2-25 Slepen
- 16-2-25 Zeker tot 19-2-25 nachtvorst.
- 1-3-25 Provinciale Boerenlanddagstartdag.
- 3-3-25 Broedstadeau schoolster Paul en Geert geplaatst. Kalfjes van kieviten aangetroffen.
- 15-3-25 Eerste neuzen op grasland gevonden.
- 20-3-25 Er vliegen nu grotere groepen kieviten.
- 20-3-25 Moet droog grasland dus grond voor muizen en de start broedseizoen.
- 24-3-25 De eerste nestjes op de maaisperden worden nu gevonden.
(9 dagen later dan op gras)
- 27-3-25 Bemesting

Slotavond weidewachters

De slotavond van het weidewachterseizoen is uitstekend bezocht. Martin van de Reep presenteerde de resultaten van het broedseizoen 2025. Deze presentatie werd voorafgegaan door een verhaal over de torenvalk gegeven door Erik Kleyheeg van SOVON. De torenvalk is 'Vogel van het jaar 2025' en Erik hield een bijzonder boeiend betoog. We zullen trachten elk

jaar tijdens de start- en/of slotavond een bevlogen spreker uit te nodigen. Voor

deze avonden zullen we in het vervolg niet alleen de actieve weidewachters uitnodigen, maar zullen we alle actieve leden (knotters en weidewachters) een uitnodiging sturen.

Start knotseizoen

In oktober zal, zoals gezegd, het knotseizoen weer beginnen. Daarbij zullen we op de eerste knotdag van start gaan met een korte bijeenkomst, waar we de plannen van het komende seizoen uiteen zullen zetten. Andere onderwerpen voor dit overleg zijn 'veilig werken' en uiteraard kunnen er ook door de knotters onderwerpen worden ingebracht. Voor het trekken van de gereedschapswagen hebben zich een aantal gegadigden gemeld, zodat deze taak niet meer bij één persoon (Oscar) komt te liggen. Om het gewicht te beperken is de aanhanger wel gestript. Alle overbodige materialen zijn opgeslagen in de opslag bij Jan Dogterom.

Jubilarissen gehuldigd

De WGNL heeft dit jaar verschillende jubilarissen gehuldigd. Zo ging een delegatie van het bestuur op bezoek bij IJsbrand Feeke om hem te bedanken voor de bijzondere wijze waarop hij zich jarenlang heeft ingezet als

weidewachter en coördinator binnen de Stichting WGNL. Ook José en Kees van der Voort werden in het zonnetje

gezet, omdat zij zich al ruim 25 jaar voor de verschillende

doelen van de WGNL met hart en ziel inzetten. Alle jubilarissen kregen een oorkonde en een speciaal ontwikkelde mok uitgereikt. Verder is eind augustus onze voorzitter Wim Visser 80 jaar geworden. Het bestuur heeft gemeend hem voor deze mijlpaal in het zonnetje te moeten zetten. We hebben hem een passend 'knotters' cadeau gegeven.

Jaarlijkse fietstocht

Op 23 augustus heeft de jaarlijkse WGNL fietstocht plaats gevonden. In totaal hebben 24 fietsers mee gefietst, waarvan 16 actieve leden en 8 partners. We hebben de Groote Molen in Zoeterwoude bezocht en de Kaasboerderij van Van Veen aan de Weipoort. Beide bezoeken waren erg inspirerend en leerzaam. Voor een uitgebreider verslag en fotoreportage verwijst ik je graag naar de website.

Website wordt vernieuwd

Wat ook nog vermeldenswaard is, is dat Michel Hoogervorst zich blijft inzetten voor het beheer

van onze website. Om de opzet en de uitstraling van de website te verbeteren is een werkgroep gevormd, die bestaat uit Michel, Fried Kramer en Ellen van Luenen. De komende weken/maanden kan je de vorderingen van de werkgroep zelf zien; een eerste aanzet is gemaakt door een verandering van de homepage.

Bij het voorblad: Groot dooiermos

Dooiermos is een opvallend korstmos dat vooral bekendstaat om zijn felgele tot oranje kleur. Het groeit vaak in rozetvormige structuren op boomschors, stenen, daken en hekken. De bekendste soort is Groot dooiermos (*Xanthoria parietina*), terwijl Klein dooiermos (*Xanthoria fallax*) bescheidener van formaat is.

Een korstmos is geen plant, maar een samenwerkingsverband van een schimmel en een alg. De alg levert suikers via fotosynthese, terwijl de schimmel bescherming en vocht vasthoudt. Hierdoor kan een korstmos overleven op plaatsen waar weinig voedingsstoffen aanwezig zijn.

Dooiermos komt veel voor in Nederland en valt op door zijn kleur, vooral als de zon erop schijnt. In de schaduw wordt het grijs. Omdat het goed bestand is tegen stikstof, zie je het vaak in steden en langs landbouwgronden.

Vroeger werd dooiermos gebruikt als kleurstof. Tegenwoordig is het vooral een interessante indicator voor de luchtkwaliteit, omdat het goed tegen luchtvervuiling kan. In stedelijke gebieden waar andere korstmossen verdwijnen, gedijt dooiermos; het is een mooi verschijnsel om tijdens een wandeling te ontdekken.

Bron: verwijzing naar geraadpleegde bronnen te verkrijgen bij de redactie

'Hoop in de Hoep', documentaire over magisch gebied

De weidevogels zijn vertrokken en de nesten zijn leeg, maar dat betekent niet dat jij, als weidewachter of gewone natuurliefhebber, niet meer kan genieten van de mooie polders en alle bijzondere dingen die je hebt meegemaakt rond het weidevogelbeheer.

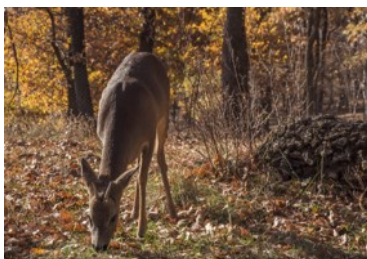
In de nieuwsbrief van De Groene Motor van oktober 2025 worden we gewezen op een prachtige natuurdocumentaire van Pim Giel. De Ronde Hoep is HET succesverhaal van de afgelopen jaren. Maar hoe is dit resultaat bereikt? Welke invloed heeft de samenwerking tussen Landschap, collectie-

NATUUR SPECIALS

Suggesties voor excursie, cursus of evenement

De Groene Motor vraagt input voor het programma '25-'27. De organisatie sluit graag aan op de behoeften en interesses van de aangesloten vrijwilligers bij invulling van de start- en vertrekdatum en cursussen. Mis je nog punten op de lijst of heb je een briljant voorstel, laat het De Groene Motor weten!! ([link](#))

Reeën spotten in Zuid-Holland

In november organiseert het Zuid-Hollands Landschap een bijzondere excursie op Landgoed Mildenburg in Oostvoorne. Onder begeleiding van een gids ga je in de late middag op zoek naar reeën, die in de schemering vaak uit het bos tevoorschijn komen. Tijdens de wandeling hoor je meer over hun leefgebied, sporen en gedrag. De kans om deze elegante dieren van dichtbij te zien maakt het een onvergetelijke herfstervaring.

De excursie vindt plaats op **1, 2, 8 en 9 november, van 16.00 tot 17.30 uur**. Trek stevige schoenen aan en neem, als je die hebt, een verrekijker mee.

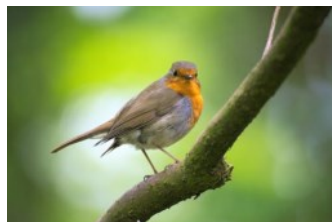
Meer informatie en aanmelding via: www.zuidhollandslandschap.nl.

Boswandelingen voor iedereen

Herfst! Hoor je de bladeren knisperen onder je voeten en ruik je die heerlijke bosgeuren al? Met deze 5 wandelroutes, variërend van 2 tot 8,5 kilometer, kom je vol energie weer thuis. Vraag ze nu gratis aan voor een prachtige herfstwandeling door het Zuid-Hollands landschap. Voor jong en oud. ([link](#))

Doe de postcode vogelcheck

Word jij ook zo blij van vogels in je tuin of op je balkon? Hang je wel 's een vetbol voor ze op? Je kunt meer doen. Doe gratis de Postcode Vogelcheck ([link](#)) en ontdek welke vogels in jouw buurt leven, en ontvang van de Vogelbescherming makkelijke en praktische tips. Ook voor vlinders en vleermuizen kun je aan de slag. Doe je mee?

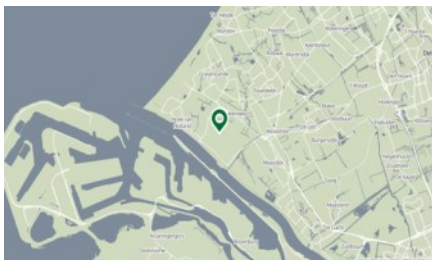
NIEUWE NATUUR IN ZUID-HOLLAND

Fried Kramer

De Bonnenpolder: nieuw groen tussen stad en water

In de Bonnenpolder, tussen Rotterdam en Hoek van Holland, ontstaat de komende jaren een prachtig nieuw natuurgebied van 154 hectare. Het Zuid-Hollands Landschap geeft dit voormalige agrarische gebied terug aan de natuur en maakt er een plek van voor mens én dier.

De Bonnenpolder sluit straks aan op het noordelijker gelegen Staelduinse Bos. Zij vormen samen een groene schakel tussen de Nieuwe Waterweg en Midden-Delfland. Er komen bloemrijke graslanden, vochtige hooilanden, moerassen,

De stip geeft de Bonnenpolder aan

poelen en duinbos. Zo ontstaat een mozaïek van leefgebieden waarvan vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren volop profiteren. Soorten als veldleeuwerik, argusvlinder en Kievit krijgen hier weer de ruimte.

Het gebied wordt ook klimaatbestendig ingericht: natte natuur houdt water vast bij droogte en kan bij overvloedige regen extra water opvangen. Zo draagt de Bonnenpolder bij aan een veerkrachtig landschap.

Voor bezoekers komen er wandelpaden, laarzenpaden en fietsroutes. Ook cultuurhistorische elementen zoals oude dijken, paden en bunkers uit de Tweede Wereldoorlog blijven behouden en worden onderdeel van de beleving.

Een bijzonder onderdeel van de plannen is 'natuurbegraven'. Dit helpt mee aan de financiering van de natuurontwikkeling. Op circa 30 hectare wordt natuurbegraven mogelijk, maar slechts een klein deel daarvan wordt daadwerkelijk benut.

Met zorgvuldig maaibeheer en de hagen, bloemrijke dijken en bosranden blijft het gebied aantrekkelijk voor planten en dieren. Vrijwilligers en natuurliefhebbers kunnen straks meedoen bij excursies, beheer en monitoring.

Duinbos in herfstkleuren

De Bonnenpolder is daarmee een investering in biodiversiteit, recreatie en klimaat. Een inspirerend voorbeeld van hoe 'groen doen' in de praktijk eruit ziet.

Bron en foto's:
website van het Zuid-Hollands Landschap ([link](#))

ZUID-HOLLAND SCHOON EN RUSTIG? Fried Kramer

Grote zorgen om plannen voor laagvlieggebieden

Defensie wil grote delen van Zuid-Holland aanwijzen als laagvlieggebied voor helikopters, met vluchten tot slechts 45 meter hoogte, zowel overdag als 's nachts. Het gaat onder andere om de Voordelta, Haringvliet, Duinen Goeree, Kwade Hoek en de Zouweboezem.

Gevechtshelikopter in actie

Zuid-Hollands Landschap maakt zich ernstig zorgen. In de plannen ontbreekt een goede toetsing van de gevolgen voor natuur en biodiversiteit. Kwetsbare soorten als purperreiger, grutto, kievit, sterns en zelfs zeehonden kunnen hinder ondervinden. Ook stiltegebieden rond eendenkooien en waardevolle natuur buiten Natura 2000-gebieden worden in de plannen genegeerd. Dit druist in tegen de wettelijke zorgplicht.

Natuurorganisaties vragen om aanpassing: Defensie moet kunnen trainen, maar mét respect voor rust en leefruimte van dieren. Alleen zo blijft de balans tussen veiligheid en natuur behouden.

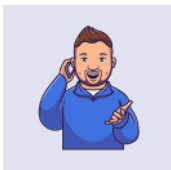
Purperreiger in riet

Bron: website Zuid-Hollands Landschap ([link](#))

Iets gezien dat aandacht verdient? Doe een melding!

Bij het Zuid-Hollands Landschap kun je eenvoudig een melding doen als je iets opmerkt in de natuur dat niet in orde is - van schade aan flora of fauna tot overlast, verontreiniging of andere zorgen. De organisatie reageert op meldingen over vragen, opmerkingen, klachten én voorstellen voor verbetering of wijziging.

Je kunt via het contactformulier op de website jouw melding doorgeven. Ook telefonisch is het mogelijk: bel (010) 272 22 22, op maandag t/m donderdag van 09.00-17.00 uur, op vrijdag van 09.00-16.00 uur. Geef bij je melding zoveel mogelijk informatie: wat je hebt gezien, waar (precieze locatie), wanneer en eventueel met foto's. Dat helpt bij het onderzoeken en snel ingrijpen.

Samen kunnen we zo zorgen dat onze natuurgebieden schoon, veilig en gezond blijven voor planten, dieren én bezoekers.

Bron: website Zuid-Hollands Landschap ([link](#))

GEBRUIK JIJ NOG VLOOIENMIDDEL?

Fried Kramer

Vlooiennmiddelen gevaarlijk voor vogels!!

Recente studies wijzen erop dat middelen tegen vlooiën en teken bij onze huisdieren schade kunnen veroorzaken voor vogels, vooral voor jonge vogels in het nest. Via haar en urine van behandelde huisdieren kunnen giftige stoffen zoals imidacloprid, fipronil en verwante insecticiden in het milieu terecht komen. Vogelkuikens kunnen die stoffen opnemen doordat hun nest bekleed is met dierenharen.

Giftige vlooiennmiddelen

Veel populaire vlooiennmiddelen bevatten neonicotinoïden of andere sterke insecticiden zoals fipronil of imidacloprid. Deze stoffen zijn extreem giftig voor insecten en dat is precies de bedoeling als je vlooiën en teken wilt bestrijden. Maar wat gebeurt er als deze middelen via regenwater of uitwerpselen in het milieu terecht komen? Of als vogels hun nest bekleden met haren van behandelde huisdieren?

De weinig verrassende conclusie is, dat hoe hoger de concentratie gifstoffen in een nest, hoe minder eieren uitkwamen en hoe minder kuikens het overleefden.

Grote gevolgen

Steeds vaker waarschuwen ecologen voor de impact van anti-vlooiennmiddelen op insectenetende vogels zoals mezen, roodborstjes en zwaluwen. Zelfs kleine hoeveelheden in het oppervlaktewater kunnen dodelijk zijn voor insectenlarven en daarmee de hele voedselketen verstoren.

Onderzoek toont aan dat zelfs één enkele behandeling met spot-on middelen (druppels in de nek) maandenlang sporen van gifstoffen kan achterlaten in het milieu. Wanneer het regent of wanneer jouw hond gaat zwemmen, spoelen resten van het middel mee het riool in en zo het oppervlaktewater.

Alternatieven

Gelukkig hoef je niet te kiezen tussen je huisdier en de vogels in je tuin. Er zijn alternatieven en bewustere keuzes mogelijk. Veel mensen geven preventief elke maand een pipet, terwijl dat niet altijd nodig is. Controleer je dier regelmatig op vlooiën en teken, en behandel alleen bij een besmetting. Ook zijn er middelen op basis van etherische oliën of plantenextracten, zoals neemolie, die minder schadelijk zijn voor het milieu.

Bron: Vogelbescherming Nederland
([link](#))

WAAR BLIJFT NATUURCOMPENSATIE? Fried Kramer

Nog geen compensatie voor aanleg tweede Maasvlakte

De aanleg van de Tweede Maasvlakte leidde tot forse schade aan natuur in de Voordelta. Daarom werd al in 2001 afgesproken dat er een groot zeereservaat zou komen waar alle 'bodem beroerende' visserij verboden zou zijn. Die belofte is ruim twintig jaar later nog steeds niet nagekomen.

Demissionair staatssecretaris Rummenie presenteerde daarom recentelijk een nieuw voorstel voor natuurcompensatie. Volgens verschillende natuurorganisaties voldoet dit echter niet aan de wettelijke verplichtingen.

Beeld van deel van de Tweede Maasvlakte

Volgens Natuurmonumenten en de Vogelbescherming zijn de compensatiegebieden versnipperd en ecologisch weinig kansrijk. Bovendien blijft de schadelijke visserij in waardevolle gebieden toegestaan.

Platvis op zeebodem

De rechtbank oordeelde al in 2022 dat het oorspronkelijke plan moet worden uitgevoerd. Toch schuift de overheid het natuurbelang opnieuw opzij. Hiermee wordt de onderwaternatuur blijvend aangetast. Vissen, schelpdieren en planten verliezen essentiële leefgebieden. Ook de geloofwaardigheid van natuurbeleid staat op het spel.

Schelpenbank op het strand

Natuurorganisaties eisen directe uitvoering van de eerdere afspraken. Alleen een volwaardig zeereservaat kan herstel garanderen. Zonder harde keuzes verdwijnt de natuur onder de economische druk van Maasvlakte II.

Bron: website Natuurmonumenten ([link](#)) en Website Vogelbescherming ([link](#))

ZEEUWS NATUURGEBIED BELICHT

Fried Kramer

Dwergsterns spotten op Noordervroon

Net boven Westkapelle, op het meest westelijke puntje van Walcheren in Zeeland, ligt natuurgebied Noordervroon. Lekker beschut achter de zeedijk, met talloze broedeilandjes, ondiepe plassen en bosjes. Dichtbij de voedselrijke zee en ook nog eens precies op de Atlantische vogeltrekroute. Geen vogel die dit gebied overslaat. In dit vogelparadijsje is altijd wel wat moois te zien. Van veel verschillende steltlopers en soms zeldzaamheden tijdens de vogeltrek, talloze eenden en ganzen in de winter, tot grote aantallen kluten en dwergsterns in het broedseizoen.

Het in 2007 aangelegde Noordervroon was vanaf het begin een vogelmagneet. Maar in 2015 werd dit nieuwe vogelparadijs ruw verstoord. De vos deed zijn intrede in het gebied. Nesten van kluten, dwergsterns en andere vogels werden leeggeroofd en de kuikens opgegeten of doodgebeten. De grootste broedkolonie dwergsterns van Nederland verdween heel snel helemaal. Met in het kielzog plevieren, kluten en andere vogels. Daar kwam nog eens bij dat de kale eilanden die de kustbroedvogels nodig hebben om succesvol te broeden steeds meer begroeid waren geraakt. Na 2015 werd het steeds stiller in het Noordervroon.

Sinds 2022 werken Vogelbescherming, Staatsbosbeheer, provincie Zeeland en Waterschap Scheldestromen aan herstelmaatregelen: kale broedeilanden afgraven en voorzien van schelpen, een stuw om in de winter de eilanden onder water te zetten, en stroomraster om vossen buiten te houden. En dat heeft effect: in 2025 broedden er weer ongeveer 100 paar dwergsterns, evenveel kluten, plus zo'n 50 paar visdiefjes.

Is het verhaal daarmee verteld? Nee dus. Het waren dit jaar niet de vossen en andere roofdieren die de dwergsterns belaagden, het waren enkele meerkoeten die "killer-gedrag" vertonen. De meerkoeten beschadigden de eieren van dwergsterns en andere broedvogels. Daardoor kwamen van de 100 paar dwergsterns in 2025 slechts 7 jongen uit het ei. De natuur is niet planbaar, al doet de mens nog zo haar best.

Meerkoet

Bron: Vogelbescherming ([link](#))

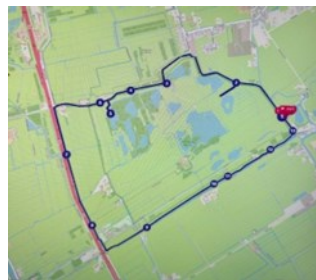
PARELTJES OM TE ONTDEKKEN

Fried Kramer

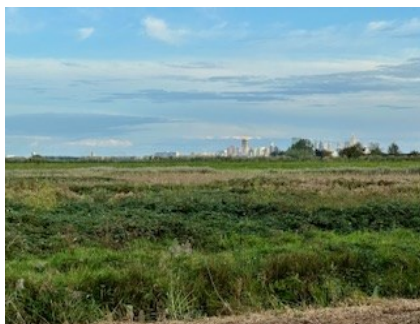
Verscholen paradijsje vlakbij Rotterdam

Ten noorden van Rotterdam ligt natuurgebied de Ackerdijkse Plassen. Je zou het niet zeggen: maar hier vlakbij de A13, verstopt achter bomen en struiken, ligt een historische boerderij uit 1666 met een natuurgebied vol met bijzondere vogels. Een paar keer per jaar kun jij exclusief in dit bijzondere natuurgebied wandelen en vogels kijken.

Toch is dit bijzondere natuurgebied ook ontzettend goed te beleven als je buiten het gebied zelf bent. Drie uitkijkpunten rondom de Ackerdijkse Plassen geven je alle drie een totaal ander uitzicht!

Impressie van route

Maak een wandeling rond het natuurgebied de Ackerdijkse Plassen! Ontsnap even aan de hectiek van alledag, de drukte in de stad. Het grootste deel is ook begaanbaar voor fietsers. Een deel van de route voert dan ook langs de A13. Dit laat direct zien hoe schaars het groen is en hoe belangrijk het is dit te beschermen! Op de website van Natuurmonumenten kan je de route downloaden als PDF of GPX

Skyline van Rotterdam vanaf een uitkijkpunt

Bron: Website van Natuurmonumenten ([link](#))

ObsIdentify, ik kan niet meer zonder!!

Wellicht is dit artikeltje volstrekt overbodig en gebruik je net als ik de app ObsIdentify misschien ook wel op dagelijkse basis. Of ik nou de hond uitlaat, naar een afspraak wandel of een rondje maak op mijn fiets, er gaat geen dag voorbij dat ik niet even de app open om een plantje, paddenstoel of boom te fotograferen en uit te zoeken hoe ze (ook al weer) heten. Ik heb de app al meer dan 10 jaar, maar ben pas kortgeleden begonnen om de app serieus te gebruiken. Ik heb inmiddels meer dan 150 waarnemingen gedaan (en geüpload) en 127 verschillende soorten geïdentificeerd. Ik geniet er dagelijks van!!

ObsIdentify is ontwikkeld door [Natuurpunt](#) en maakt deel uit van het internationale platform [Observation.org](#), dat in Nederland bekendstaat als Waarneming.nl. De app stelt je in staat om natuurwaarnemingen vast te leggen door foto's te maken, die vervolgens automatisch worden geanalyseerd en geïdentificeerd. Deze waar-

nemingen worden opgeslagen in de databank van [Waarnemen.be](https://www.waarnemen.be), het grootste natuurplatform van België, en kunnen bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek en natuurbescherming. Door jouw waarneming op te slaan, deel je de waarneming met platforms zoals Waarnemen.be, GBIF en de Nationale Databank Flora en Fauna.

ObsIdentify is niet alleen een hulpmiddel voor natuurherkenning, maar ook een educatief platform. Je kunt badges verdienen en deelnemen aan 'challenges' zoals het identificeren van specifieke soorten of het bijdragen aan seizoensgebonden projecten. Hierdoor word je aangemoedigd om actief deel te nemen en ondertussen leer je ook nog meer over de natuur.

Je kunt ObsIdentify gratis downloaden via de officiële websites van Waarnemen.be of Observation.org. De app is compatibel met zowel Android- als iOS-apparaten en vereist een internetverbinding voor het uploaden van waarnemen.

Ik kan iedereen ObsIdentify aanraden; de app biedt een toegankelijke manier om bij te dragen aan wetenschappelijk onderzoek en tegelijkertijd meer te leren over de biodiversiteit om ons heen.

Heb je nog peren over????

Voor 2 potjes jam van ca. 250 ml heb je een halve kilo peren (geschild, zonder klokhuis) nodig. Doe daar een stukje fijngehakte gember (van een duim groot) bij en het sap van twee citroenen, een sinaasappel en een mandarijntje.

Laat dit geheel tien minuten koken met de deksel op de pan, maar zorg er wel voor dat er nog genoeg vocht in de pan zit. Wanneer alles zacht is, maak je het extra fijn met de pureestamper. Doe er vervolgens 300 gram geleisuijker bij, zet de pan weer op het vuur en roer goed, totdat alle suiker is opgelost. Breng het mengsel opnieuw aan de kook en laat een paar minuten koken.

Doe de jam vervolgens in schone glazen potjes (gesteriliseerd) en vul netjes tot een cm onder de rand. Sluit de potjes onmiddellijk af met een deksel en zet de potjes op de kop zodat de inhoud van de potjes steriel blijft. Keer de potjes na 5 minuten om en laat ze afkoelen.

Je kunt de perenjam op een koele donkere plaats zeker een half jaar bewaren. Eet smakelijk!!

DIEREN EN NAVIGATIE

Fried Kramer

Ook dieren gebruiken navigatie, maar hoe dan?

Een groot onderzoeksprogramma van de Duitse Universiteit van Oldenburg met ruim €54 miljoen subsidie moet meer duidelijkheid geven over hoe dieren navigeren.

Ganzen trek boven Nederland

Al vele eeuwen breken wetenschappers zich het hoofd hoe trekvogels het klaar spelen om in de lente naar hun broedgebieden te trekken en als hun jongen groot zijn weer terug te vliegen om te overwinteren

aan de andere kant van de wereld. Hierbij zijn sommige soorten in staat om duizenden kilometers af te leggen. Dit trekgedrag zien we ook bij sommige vlinders en zoogdieren. Zo vliegt de Monarchvlinder van Canada naar Mexico over een afstand van wel 4.000 km.

Monarchvlinders

Interdisciplinair onderzoek

Het onderzoekscluster NaviSense ([link](#)) is een enorm project waaraan rond de tachtig onderzoekers meewerken, afkomstig uit vakgebieden als biologie, scheikunde, natuurkunde, informatica, en sociale wetenschappen. De onderzoekers zijn in dienst bij verschillende internationale organisaties, zoals bijvoorbeeld de Universiteit van Groningen. Het doel is dat zowel de vraag aan de orde komt hoe dieren navigeren, maar ook hoe we met die kennis vooruit kunnen kijken naar technologische en ecologische oplossingen.

Kernvragen NaviSense

Er staan vier kernvragen centraal, zoals hoe gebruiken dieren visuele, magnetische en andere signalen? Het is bekend dat vogels de sterrenhemel of het aardmagnetisch veld gebruiken. Maar hoe nemen ze het waar en hoe slaan ze al die informatie op? Een andere vraag is welke rol de meest elementaire deeltjes, zoals elektronen en atomen (zogenoemde quantumeffecten) spelen in navigatie? Hierbij denken de onderzoekers aan bijvoorbeeld lichtgevoelige eiwitten (cryptochromen) die in de ogen van sommige vogels en insecten zijn gevonden. Een andere belangrijke vraag is hoe klimaat, lichtvervuiling en verlies van leefgebieden de oriëntatie van dieren beïnvloeden? En tot slot, maar zeker niet de minst belangrijke vraag, hoe kunnen we principes uit de natuur benutten voor toekomstige technologische innovaties. Hierbij moet je denken aan bijvoorbeeld autonome robots of drones die zonder GPS of in uitermate moeilijke omstandigheden toch betrouwbaar kunnen navigeren. De komende jaren zal blijken in hoeverre dit project de verwachtingen kan waarmaken - maar de opzet is veelbelovend.

KNOTSEIZOEN 25/26 VAN START

Fried Kramer

Zaterdag 18 oktober was het dan zover: de aftrap van ons knotseizoen vond als vanouds plaats op de Golfbaan Leeuwenbergh. De opkomst was goed, 13 vrijwilligers verzamelden zich in de kantine van de werkplaats van Leeuwenbergh. We werden welkom geheten met koffie/thee en een verscheidenheid aan koeken, geregeld door Andrew, hoofd Greenkeeping van de Haagse golfclub.

Leeuwenbergh goed bezig

Op de golfbaan, de enige 18 holes golfbaan binnen de gemeentegrenzen van Den Haag, staan meer dan 160 wilgenbomen, waarvan een deel elk jaar door vrijwilligers van de WGNL worden geknot. Met deze activiteit combineert de golfvereniging sport/recreatie met groenvoorziening voor mens en dier. De groenstrook langs de Vliet speelt een belangrijke rol in het behoud en de ontwikkeling van de natuur in de dichtbevolkte randstad. In dit kader participeert Leeuwenbergh in de zogenoemde Vliet-zoomalliantie. Duurzaamheid is belangrijk voor de natuur op de golfbaan. Leeuwenbergh gebruikt geen giftige bestrijdingsmiddelen meer en zorgt zo voor de verrijking van de biodiversiteit. Leeuwenbergh zet zich ook in voor de verlaging van de CO2 uitstoot door meer gebruik te maken van groene energiebronnen, zoals zonnepanelen.

Veiligheid voor alles

Onze onvolprezen voorzitter, Wim Visser trapt deze startochtend af door te wijzen op het belang van veiligheid tijdens het wilgen knotten. Zo demonstreerde Wim op welke wijze je een lad-

der tegen een boom plaatst, wees hij op het gebruik van handschoenen en helm en memoreerde hij het feit dat de WGNL een verzekering heeft afgesloten voor calamiteiten. Hij stond verder stil bij het feit dat onze gereedschapswagen sedert jaren in de schuur staat bij Jan Dogterom. Het is zaak om met zijn allen nu al op zoek te gaan naar een andere stallingsplek mocht Jan door de

omstandigheden gedwongen wordt om te verhuizen. Ook gaf Wim aan dat hij graag een beroep wil doen op de vrijwilligers om zo nu en dan met de gereedschappen van en naar een

knotlocatie te rijden. Het kan niet zo zijn dat deze klus bij één persoon komt te liggen.

Aandacht voor BHV/EHBO

Vervolgens gaf hij Kees van der Voort het woord die zich heeft ontfemd over de EHBO-tassen. Kees gaf aan erg blij

te zijn, dat bij ons vrijwilligerswerk nog maar zelden een ernstig ongeluk was gebeurd. Meestal bleef het bij het ontsmetten en 'bepleisteren' van een wondje, maar een ongeluk zit in een klein hoekje én onze vrijwilligers worden elk jaar een dagje ouder.

Gevraagd naar wie er in het verleden een BHV- of EHBO-cursus had gevolgd, staken enkele vrijwilligers de hand op. Conclusie was wel dat de cursussen lang geleden waren gevolgd en dat het wellicht aan te bevelen zou zijn om een aantal mensen een opfriscursus te laten volgen; een punt voor onze bestuursvergadering van 24 oktober.

Persoonlijke informatie delen

Kees meldde ook nog dat er in de gereedschapswagen een map was met ingevulde formulieren over het medicijngebruik van onze vrijwilligers en met telefoonnummers van wie er gewaarschuwd moet worden in geval van een ongeluk. Meer dan de helft

van de vrijwilligers bleken nog niet een dergelijk formulier te hebben ingevuld. Daarom werd voordat de zagen ter hand werden genomen door diverse vrijwilligers alsnog de formulieren ingevuld. Kees sloot af met er op te wijzen hoe belangrijk het is, dat je als vrijwilliger altijd moet zorgen dat je samen bent. Mocht er iets gebeuren met de één, dan kan de ander altijd hulp halen of zorgen dat het hulp wordt gehaald.

En toen.....konden we eindelijk met knotten beginnen: het knotseizoen 25/26 was begonnen!!

Lofzang op het knotten

*Tussen veld en sloot waar stilte woont,
en wilg en es hun schoonheid toont,
Zijn handen zwart, de adem wit,
zijn zaag en schaar retour de smid.*

*Een wilg die buigt, zijn kruin te zwaar,
Een huis voor dieren van hier tot daar.
Met zaag en mes wordt last verlicht,
het hout valt neer, in strak gericht.*

*Een tak, een bundel, stapels hoog,
de polder vochtig, maar blijft zo droog.
De mens en boom sinds lang verbonden,
vinden vreugde op wilgen gronden.*

EEN GROENER NEDERLAND

Fried Kramer

Bomenredders gezocht voor een groener Nederland

Een boom planten is eenvoudig, maar samen duizenden bomen planten maakt pas echt een verschil. En dat is nou precies wat het landelijke initiatief MeerBomenNu ([link](#)) doet. Vrijwilligers, boeren, gemeenten en natuurliefhebbers slaan de handen ineen om Nederland sneller te vergroenen.

Het idee is even simpel als slim: jonge boompjes en struiken die spontaan zijn opgekomen – bijvoorbeeld langs paden, in bermen of op bouwterreinen – worden niet weggehaald en weggegooid, maar verplant naar een plek waar ze kunnen uitgroeien. Zo krijgen deze 'overtollige' zaailingen een tweede kans.

Door te verplanten in plaats van te kweken, spaart MeerBomenNu energie, grondstoffen én geld. Tegelijk wordt het landschap groener, koeler en levendiger. Iedere boom helpt om CO2 vast te leggen en biedt schaduw en beschutting voor vogels, insecten en andere dieren.

MeerBomenNu coördineert het werk via een landelijke Bomenplanner, waarop je kunt zien waar geoogst en geplant wordt. In de wintermaanden zijn er overal in Nederland oogstdagen en uitdeeldagen. Op die dagen kun je meehelpen om zaailingen uit te steken of gratis jonge bomen ophalen voor je tuin, erf of buurtgroen. Iedereen kan meedoen: je hebt geen ervaring nodig, alleen wat tijd en stevige schoenen. De sfeer is altijd goed – samen aan het werk in de buitenlucht, met warme handen en een rood hoofd.

Het MeerBomenNu seizoen gaat weer beginnen! Komende winter steken duizenden mensen de handen uit de mouwen om honderdduizenden bomen en struiken te redden én weer uit te planten. De afgelopen vijf winters redden zo'n 33.000 deelnemers gezamenlijk 2,5 miljoen bomen en struiken. De organisatie is nog steeds op zoek naar nieuwe 'bomenredder'.

Wil jij ook bijdragen aan een groener Nederland? Kijk op www.meeerbomen.nu, meld je aan voor een oogstdag in jouw regio en plant mee aan een klimaatbestendige toekomst. Want elke boom telt. En samen maken we het verschil!!

ACHTERUITGANG WEIDEVOGELS

Fried Kramer

Milieufederatie luidt noodklok

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) heeft op 6 oktober 2025 het beleidsadvies *Versterking Weidevogelbeleid* aangeboden aan Provinciale Staten. In de brief aan de Statencommissie Landelijk Gebied uit de NMZH haar grote zorgen over de aanhoudende achteruitgang van boerenlandvogels in onze provincie.

Ondanks forse investeringen en jarenlange inspanningen vanuit het Actieplan Boerenlandvogels 2019–2027 blijft de achteruitgang van het aantal boerenlandvogels onverminderd doorgaan.

Volgens directeur Alex Ouwehand van de NMZH is het ronduit schokkend, dat alle middelen, inzet en betrokkenheid van boeren, vrijwilligers en de provincie van de afgelopen jaren zo weinig effect hebben gehad. Er moet heel snel iets gebeuren om het tij in Zuid-Holland te keren. Daarvoor zijn duidelijke keuzes en ecologische voorwaarden onmisbaar. De NMZH roept de provincie op om het beleid nog in 2025 te herijken en te versterken. De belangrijkste voorstellen

daarbij zijn om duidelijke doelen te stellen per gebied, gericht op kuikenoverleving en populatieherstel. Verder moeten er goede afspraken komen over de belangrijkste randvoorwaarden zoals waterpeil, rust en schaalgrootte. De gebieden waar weidevogels kunnen broeden en voedsel zoeken, moeten aanzienlijk worden vergroot en er moet structurele financiering voor weidevogelbeheer komen. Als laatste punt zou er een jaarlijkse rapportageplicht aan Provinciale Staten moeten zijn over voortgang en bijsturing.

Tureluur op de uitkijk

Het beleidsadvies wordt ondersteund door 46 Zuid-Hollandse natuurorganisaties en vogelwachten, waaronder het Zuid-Hollands Landschap, IVN-afdelingen, KNNV-afdelingen en lokale weidevogelgroepen, zoals die van de WGNL. Samen dringen zij aan op een effectievere inzet van provinciale middelen en sterkere regie op gebiedsontwikkeling.

De NMZH benadrukt dat de provincie al aanzienlijke bedragen heeft geïnvesteerd, ruim 60 miljoen euro sinds 2019, maar dat de resultaten ernstig achterblijven. Een gerichte koerswijziging, met nadruk op resultaatsturing en gebiedsgerichte aanpak, kan het verschil maken. Het volledige beleidsadvies en de aanbiedingsbrief te downloaden op de website van de NMZH ([link](#))

Bron: website NMZH / foto Fried Kramer

NATUUR EN GETALLEN

Fried Kramer

Hoeveel bladeren heeft een wilg?

Een enkele wilgenboom lijkt misschien bescheiden, maar haar bladerdak telt al snel honderden duizenden bladeren. Het exacte aantal hangt af van de soort, de grootte en de groeiplaats, maar schattingen uit ecologisch onderzoek geven een verrassend beeld.

Een jonge wilg van enkele meters hoog draagt doorgaans tussen de 50.000 en 100.000 bladeren. Bij een volwassen knotwilg loopt dat op tot 200.000 à 400.000 bladeren. De treurwilg, met haar brede kroon en talloze dunne twijgen, kan zelfs meer dan één miljoen bladeren dragen.

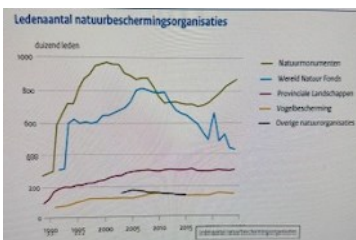
Onderzoekers meten dit niet door bladeren te tellen, maar via de zogenaamde *Leaf Area Index* (LAI), die aangeeft hoeveel vierkante meter blad er is per vierkante meter grondoppervlak. Bij loofbomen zoals wilg en populier ligt deze waarde doorgaans tussen 4 en 6. In combinatie met de grootte van de kroon leidt dat tot bovengenoemde schattingen.

Wilgenbladeren zijn lang en smal; gemiddeld zo'n 10 cm lang en 2 cm breed, goed voor een oppervlak van circa 20 cm² per blad. Reken je dat door, dan heeft een grote treurwilg een bladoppervlak van ruim 20.000 m², dat zijn bijna drie voetbalvelden vol zonnepaneeltjes van chlorofyl.

Bladeren zijn de groene motor van de boom: ze verdampen water, vangen zonlicht en zetten koolstofdioxide om in zuurstof en suiker. Een wilg met een miljoen bladeren is dus niet alleen een sierlijk gezicht langs de sloot, maar ook een indrukwekkende zuurstoffabriek.

Bronnen: op te vragen bij de redactie.

Nederlanders en natuurclubs

In 2024 telden de vier grootste natuurorganisaties samen ruim 1,7 miljoen leden en donateurs. De meeste waren aangesloten bij Natuurmonumenten, met 874.154 leden zijn die de grootste. Het WNF volgde met 430.000 leden, terwijl de Provinciale Landschappen en de Vogelbescherming respectievelijk 308.550 en 147.668 leden hadden.

Deze gegevens kun je vinden in het Compendium van de Leefomgeving. ([link](#))

WANNEER VERLIEZEN BOMEN BLAD? Fried Kramer

Wie in de herfst goed oplet, ziet dat niet alle bomen tegelijk kaal worden. De volgorde waarin loofbomen hun blad verliezen is verrassend constant – alsof de natuur een kalender volgt.

De eerste signalen komen al eind september. De berk verkleurt geel en laat zijn blad vroeg vallen, gevolgd door de paardenkastanje en de lijsterbes, die met hun oranje en rode tinten het seizoen openen.

Herfstkleuren Japanse esdoorn

In oktober is het de beurt aan de es, esdoorn en linde. Hun bladeren kleuren felgeel of goud, en dwarrelen bij de eerste storm omlaag. De beuk en zomereik wachten nog wat langer; hun koperbruine bladeren blijven vaak weken hangen.

In november is het bos stiller en leger. Alleen de haagbeuk, tamme kastanje en sommige eiken houden hun verdorde bladeren nog vast – soms tot diep in de winter.

Die variatie is geen toeval. Elke boomsoort heeft zijn eigen tempo om energie terug te trekken uit het blad, en het moment van loslaten is een precieze balans tussen kou, daglengte en soorteigenschappen. Zo onthult de herfst, jaar na jaar, haar eigen ritme van 'loslaten'.

PADDENSTOEL VAN HET JAAR 2025 Fried Kramer

De Weidekringzwam is gekozen tot paddenstoel van het jaar 2025. De Nederlandse Mycologische Vereniging heeft het initiatief genomen om zoveel mogelijk vindplaatsen van deze soort in kaart te brengen. Een reden daarvoor is dat de Weidekringzwam ook uitstekend kan meedoen in een paddenstoelentuintelling.

De Weidekringzwam (*Marasmius oreades*) is een veelvoorkomende paddenstoel in Nederland, vooral op graslanden, gazons en duinweiden. Hij vormt vaak de bekende heksenkring - een cirkel van paddenstoelen die ieder jaar groter wordt.

De foto is gemaakt gewoon vlakbij mijn huis in Leidschendam.

PADDESTOELEN IN DE PICTURE

Fried Kramer

Ga op pad met jouw camera!!

De herfst is begonnen: het licht wordt zachter, de lucht frisser, en het bos geurt naar vochtige aarde en gevallen bladeren. Voor mij is dit misschien wel het mooiste seizoen van het jaar. Overal duiken paddenstoelen op; soms klein en onopvallend, soms felgekleurd en bijna sprookjesachtig.

Paddenstoelen zijn de vruchtlichamen van schimmels die onder de grond leven. Hun netwerk van draden – het mycelium – vormt een web dat bomen, planten en wortels met elkaar verbindt. Zonder schimmels zou het bos snel ophouden te bestaan: zij breken dood hout af en zetten voedingsstoffen om, zodat nieuw leven kan groeien.

Grote kale inktzwam

Er zijn honderden soorten te ontdekken. Ik heb de afgelopen dagen een aantal soorten gefotografeerd die lokaal in Leidschendam en omgeving voorkomen. Neem bijvoorbeeld de bekende Grote kale inktzwam, die ik in het gras langs de Vliet vond en de prachtige Dooiergele mestzwam met zijn kleine gele hoedjes kwam ik in 't Lien tegen bij het Kapelbosje.

Dooiergele mestzwam

En wat dacht je van Berkenboleet die gewoon langs de straat op een verwaarloosd stukje berm langs de Oude Trambaan groeit. Iedere soort vertelt iets over de plek waar hij groeit: nat of droog, zuur of voedselrijk.

Ik roep je op met je telefoon of camera op pad te gaan en te gaan genieten van al dit moois. Met een loepje erbij zie je pas echt de details – de lamellen, sporen en vaak verrassende kleuren. En als je even stil blijft staan, ruik je ook in de stad de typische herfstgeur van paddenstoelen: aards, kruidig, soms zoet.

Berkenboleet

Wil je meer leren? Neem een paddenstoelengids mee of download een herkenningsapp zoals ObsIdentify (zie ook pagina 11 en 12). Zo leer je spelenderwijs de namen kennen van al die wonderlijke vormen van de paddenstoelen. Dus trek er deze weken op uit – naar het bos, park of gewoon het plantsoen om de hoek – en laat je verrassen door de stille schoonheid van de herfst.

Stichting Werkgroep Groenbeheer Nootdorp-Leidschendam (WGNL)

Secretariaat: Oscar de Man,
Schadeken 138,
2264 KD Leidschendam.
tel. 06—5342 0331

Penningmeester: Paul Joormann,
Eli Heimanshof 9,
2341 PG Oegstgeest
tel. (071) 514 1727

Coördinatie & planning knotten:
Wim Visser, tel. (070) 327 9955

Webmaster: Michel Hoogervorst
Doornenburg 49
2261 XC Leidschendam
tel. (070) 327 9437

Voor weidevogel- & uilenaspecten:
Martin van de Reep, tel. (070) 387 0080

IBAN: NL94 INGB 0005 662740
Werkgroep Groenbeheer
Nootdorp Leidschendam

website: <https://www.wgnl.nl>

GROENDOEN

Nieuwsgierig geworden en wilt u ons werk steunen?

- ☐ Ja, ik meld mij tot wederopzegging aan voor ten minste € 10,- per jaar als donateur van WGNL, maak het bedrag over op het rekeningnummer van de St. WGNL en ontvang tenminste 2x per jaar het blad **GroenDoen**.
- ☐ Ja, ik meld mij aan als vrijwilliger van WGNL, zet mij in voor weidevogels / knotten / beiden en ontvang tenminste 2x per jaar het blad **GroenDoen**.¹⁾
- ☐ Nee, ik meld mij per 31 augustus a.s. AF als donateur van WGNL en ontvang niet meer het blad **GroenDoen**.

Voorletters: Achternaam:

Roepnaam: Geboortedatum: M / V ¹⁾

Adres:

Postcode: Woonplaats:

Telefoonnr: Mobiel nr: 06-.....

E-mailadres:

1) Doorhalen wat niet van toepassing is.

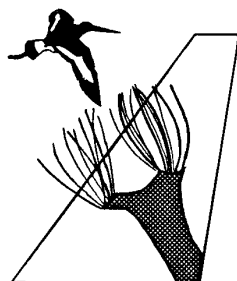
S.v.p. afknippen en opsturen aan Secretariaat WGNL (zie boven).

Frankeren

als

briefkaart

WERKGROEP GROENBEHEER
NOOTDORP-LEIDSCHENDAM

Stichting Werkgroep Groenbeheer
Nootdorp-Leidschendam

